

**RADIKÁLNÍ SPRAVEDLNOST V GLOBÁLNÍ DOBĚ** / ONDŘEJ LÁNSKÝFRASER, N. 2007. *ROZVÍJENÍ RADIKÁLNÍ IMAGINACE. GLOBÁLNÍ PŘEROZDĚLOVÁNÍ, UZNÁNÍ A REPREZENTACE*. ED. MAREK HRUBEC. PRAHA: FILOSOFIA.

Významná současná kritická teoretička Nancy Fraser je české odborné veřejnosti velice dobře známá. V nakladatelství Filosofia již v roce 2004 vyšla její diskuse s Axelem Honnethem *Přerozdělování nebo uznání?* V letošním roce v češtině vyšla další její publikace. Tentokrát se jedná o původní knihu *Rozvíjení radikální imaginace*. Nancy Fraser se pravidelně účastní každoroční pražské květnové konference *Philosophy and Social Science*. V letošním roce byla součástí této konference autogramiáda recenzované knihy, což představovalo pro mnohé české čtenářky a čtenáře vzácnou příležitost pohovořit o mnohých filosofických a sociálně-teoretických tématech přímo s autorkou. Vydání této knihy je ale především výsledkem dlouhodobé spolupráce editora svazku Marka Hrubce přímo s Nancy Fraser. Článek *Reformulování spravedlnosti v globalizovaném světě* je potom rozpracovaným textem, jehož hlavní teze poprvé Fraser přednesla právě na pražské konferenci *Philosophy and Social Science* v roce 2004.

Nancy Fraser se ve své teoretické práci aktuálně soustřeďuje na problematiku spravedlnosti, přičemž uplatňuje kriticko-teoretické postupy: kombinuje empiricko-historické analýzy s normativními úvahami ústícími do propracovaných kritických stanovisek. V současné době se koncentruje na zkoumání spravedlnosti v kontextu *globalizačních procesů*, které zásadním způsobem proměňují naši historickou situaci i její adekvátní pochopení a v neposlední řadě také pozměňují naše uvažování o alternativních projektech ve zmíněné oblasti. Kromě toho se v kontextu své teorie širěji věnuje tématům genderu, veřejnosti, demokracii nebo multikulturalismu.

Výbor textů *Rozvíjení radikální imaginace* vyčerpávajícím způsobem postihuje vývoj teorie Nancy Fraser. Úvodní roz-

hovor editora Marka Hrubce s autorkou je vodícím rámcem celé knihy, neboť v něm Nancy Fraser přehledně ukazuje základní souvislosti svého pojetí spravedlnosti. Ve starší verzi (dvoudimenzionální teorie spravedlnosti) se snažila propojit požadavky kulturního uznání s požadavky přerozdělování, aniž by redukovala uznání na přerozdělování nebo naopak. Její pojetí se opírá o důsledné rozvinutí základní normativní ideje západních demokraticky směřujících společností, totiž o rozvinutí ideje rovnosti ve formě *principu participační parity*. Tento základní normativní princip dominuje jak sféře uznání, tak sféře přerozdělování. Na základě empirické evidence aktuálně probíhajících *globalizačních procesů* přidává v současné době Fraser k těmto dvěma rovinám spravedlnosti rovinu třetí: politickou dimenzi *reprezentace*. Tento konceptuální posun je podmíněn především problémem, který vyvstává před jakoukoliv teorií spravedlnosti ve chvíli, kdy se tato snaží adekvátně reflektovat sociální realitu oslabování politické moci teritoriálního národního státu. Tomu, jak Fraser konkrétně analyzuje globalizační procesy a jak je zapracovává do své teorie, se budu obšírněji věnovat později.

Nyní se zmíním o tom, jak se Fraser v recenzované knize věnuje tématu genderu, a jakým způsobem toto téma propojuje s kritikou reálné demokracie. Fraser (a zde se jedná o důležitý motiv) na několika místech textu upozorňuje na faktické propojení kulturní identity s ekonomickou rovinou. Proto je třeba „[...] uvést kulturní politiku do vztahu se sociální politikou a propojit požadavky uznání s požadavky přerozdělování“ (s. 35). Tuto obecnou tezi aplikuje v oblasti genderu. Inspirativním a zároveň přehledným způsobem seznamuje čtenáře a čtenářky s hlavními tématy diskusí amerického feminismu: od tématu genderové od-

**AKTIVNÍ OTCOVSTVÍ ANEB JE SKVĚLÉ BÝT TÁTOU** / Radka Dudová

Dne 20. dubna se v Brně konala jednodenní konference věnovaná aktivnímu otcovství. Byla pořádána organizací Nesehnutí Brno v rámci kampaně Ženská práva jsou lidská práva jako součást projektu Půl na půl – rovné příležitosti žen a mužů, který je spolufinancován Evropskou unií a státním rozpočtem ČR. Setkaly se na ní na jedné straně představitelky vědeckého pole bádání o otcovství a na straně druhé představitelky a představitelé občanské společnosti, tj. organizací a asociací zabývajících se problematikou rovných příležitostí mužů a žen a otázkami otcovství.

Diskurs obklopující otcovství je ve své podstatě rozporuplný a je využíván různými sociálními aktéry k velmi různým účelům. Význam pojmu „otcovství“ se zpravidla mění podle toho, kdo tento pojem používá. Otcovská autorita a zodpovědnost může být baštou konzervativního maskulinistického hnutí, zároveň ale je otcovská angažovanost jedním z cílů feministického hnutí za rovné příležitosti žen a mužů. V prvním případě má otcovství pomáhat upevnit mužskou nadvládu, ve druhém má pomoci ji rozbit.

Brněnská konference o otcovství, a zejména její první část, se nesla v duchu demokratického a egalitářského pojetí otcovství. Badaatelky Hana Maříková, Iva Šmídová a Klára Janoušková se pokusily nabídnout nové definice otcovství a otcovského vztahu a představily soudobé otce v nových souvislostech. Jako klíčové se podle mého názoru jeví zpochybnění používání pojmu otcovství v protikladu k mateřství (východiskem může být zahrnutí obojího pod pojem „rodičovství“), a rozdělení mezi „fatherhood“ a „fathering“, tj. otcovstvím jako sociální institucí a otcovstvím jako sociálním vztahem, procesuálním a závislým na kontextu.

lišnosti přes téma odlišnosti mezi ženami až k tématu vícenásobně se protínajících odlišností. Vždy představuje strany probíhajících teoretických (a samozřejmě i prakticko-politických) sporů a ukazuje, že se pokaždé obě strany dopouštějí analogických chyb tím, že se snaží striktně oddělovat problémy, které pramení z analytického odlišení politiky uznání a přerozdělování. Na pozadí těchto diskusí amerického feminismu posledních desetiletí navrhuje feministickou kriticko-teoretickou koncepci spravedlnosti kombinující antiesencialistický multikulturalismus s bojem za sociální rovnost. Takový přístup je jejím východiskem při konstrukci radikálně-demokratické teorie, která je výrazně náročnější, než je aktuálně existující reálná demokracie kapitalismu s volným trhem.

Jak jsem již naznačil, Fraser se snaží vyznačit prostor pro diskusi nad tématem postvestfálské<sup>1</sup> teorie spravedlnosti, která by byla schopná se teoreticky vyrovnat s faktickým oslabením národního teritoriálního státu vlivem globalizace (otázkou je, zda byl tento stát někdy vůbec schopen skutečně dostát požadavkům spravedlnosti). V tomto kontextu se Fraser zabývá kritickou analýzou pojmu veřejnosti a zároveň konstruuje zmíněnou třetí rovinu vlastní teorie spravedlnosti. V analýze veřejnosti se Fraser zabývá klasickým pojetím Jürgena Habermase, které demaskuje jako zcela podřízené představám o fatalitě vestfálského rámce (konkrétně např. ukazuje, že konstruovat adresáta veřejnosti jako teritoriální stát se suverenitou je v *postvestfálském modelu disgregované suverenity* empiricky i teoreticky nedostatečné). Konstatuje, že Habermasovo pojetí veřejnosti není dnes již adekvátní a je třeba rozvinout nové kriticko-teoretické pojetí postvestfálské veřejnosti. (Zde je třeba ocenit rozlišení veřejností na slabé a silné, které postihuje kategoriální rozdíl v politickém vlivu různých veřejností: jako silné totiž Fraser označuje ta veřejná fóra, která jsou schopná nejen formovat názory, ale také je přetavit v zákony, a tedy v administrativní moc; řadí sem např. parlamenty.) V tomto kontextu se zabývá především normativní legitimitou a po-

litickou účinností veřejnosti. Její legitimita je mimo vestfálský rámec zpochybněna především tím, že není vůbec jasné, kdo se vlastně má účastnit diskuse. Fraser v tomto kontextu navrhuje opětovné užití principu všech dotčených, který říká, „[...] že tím, co z nějaké skupiny činí spolučleny veřejnosti, není společné občanství, nýbrž jejich společné zapojení v komplexu společných struktur a/nebo institucí, které ovlivňují jejich život“ (s. 144). Z hlediska politické účinnosti veřejnosti je největším problémem nutnost nalézt pro veřejnost nové adresáty, neboť teritoriální státy ztratily vlivem globalizace reálný vliv na ekonomiku, stav životního prostředí i bezpečnost svých občanů. Koncepce postvestfálské veřejnosti musí tedy splnit dvojí úkol: „[...] na jedné straně vytvářet transnacionální formy veřejné moci, a na druhé straně je učinit odpovědnými novým, transnacionálním veřejnostem“ (s. 148).

Obecně je hlavním zaměřením Fraser její vlastní teorie spravedlnosti, kterou sama pod vlivem globalizace reformuluje jako teorii *postvestfálské demokratické spravedlnosti*. Uvědomuje si, že diskuse o spravedlnosti byly vždy vedeny v rámci teritoriálních států a že takové vymezení není dnes dostatečné (stačí si plně uvědomit důsledky unilaterální politiky velmocí na občany svévolně napadených států bez toho, že by tito občané mohli spolurozhodovat o věcech, které se jich týkají). Fraser rozšiřuje dvojdimenzionální teorii spravedlnosti o politickou dimenzi reprezentace proto, že si uvědomuje dvojí význam politického. Uznání i přerozdělování jsou svým způsobem politické, ale Fraser chce touto třetí rovinou konceptualizovat specifický význam politického jako konstitutivního prvku vyjednávání sporů (státní jurisdikce, pravidla) v oblastech uznání a přerozdělování. V tomto kontextu hovoří především o chybně vymezeném rámci jako specificky politické nespravedlnosti spočívající v nesprávném vyloučení některých z rovné participace (zde se opět objevuje základní pozice Nancy Fraser spočívající v principu participační parity). Vymezení rámce je potom vůbec nejdůležitějším aspektem sociální spravedlnosti.

Druhá část konference měla spíše podobu tvůrčího semináře, odehrávajícího se pod vedením představitelů hnutí LOM (Liga otevřených mužů) – Martina Járy a Michala Vybírala. Je jistě velmi pozitivní, že LOM spolupracuje s feministickými organizacemi, jako je Nesehnutí nebo Aperio, díky čemuž se včleňuje do snah o rovné postavení mužů a žen v rodině, přičemž aktivní účast otců na péči o děti je jednou z cest, jak dosáhnout větší rovnosti. Přesto se otcovství v podání LOMu stává oslavovanou až deifikovanou institucí. Aktivní otcovství je představováno jako ideál hodný následování do takové míry, že se stává výjimečným aktem nebo hrdinstvím. V těchto odstínech uvažování o otcovství hrozí, že se instituce otcovství stane opět zdrojem symbolické a mocenské převahy, místo aby docházelo k její nutné dekonstrukci. Jako ilustrace nechť poslouží informace o tom, že LOM pořádá prázdninové programy pro otce a jejich – syny, nikoli pro jejich děti.

## RODIČOVSKÁ NA ČESKÝ ZPŮSOB / Zuzana Uhde

Českou politickou scénou hýbe reforma veřejných financí, jejíž součástí jsou i změny v české rodinné politice. Veřejná diskuse mezi politiky a politikami, odborníky a odborníky, zástupkyněmi a zástupci neziskových organizací a podniků o tom, jak by měla rodinná politika České republiky vypadat rovněž s ohledem na cíle Evropské unie, u nás ale zatím téměř chybí. Oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. pod záštitou eurokomisaře Vladimíra Špidly uspořádalo jednodenní konferenci Rodičovská práce nebo rodičovská dovolená? *Slučovací poměr mezi rodičovskou prací a rodičovskou dovolenou nebyl zvolen náhodou. Termín rodičovská dovolená v symbolické rovině degraduje výkon rodiče pečujícího o dítě na volnočasovou, zájmovou a rekreační aktivitu.*